

съвкупност като обект на изследване била винаги еднородна (Къналиев, 2006). За улеснение на читателя ще използвам само елементарни примери, които позволяват ясно да се схванат същността и решенията на разискваните проблеми. Стойностна величина представлява например обемът на произведения БВП на страната през дадена година. Той може да се представи мултипликативно като произведение на средносписъчния брой на заетите и средното равнище на тяхната производителност на труда (Мишев, Цветков, 1998; Радилев, 2001). Анализът на промяната на този продукт се основава на факта, че всяка такава ежегодна отчитана величина с дискретни данни се разглежда като процес. Оттук - всяка нейна промяна при елементарния случай на две сравнявани години зависи от дискретните промени на двете основни характеристики: интензивната - за силата на процеса, и екстензивната - за количеството на ресурса или средата, от която произлиза стойностната величина. В разглеждания пример интензивна характеристика е средната производителност, а екстензивна - броят на заетите. При тези условия може с най-елементарен факторен анализ да се обясни каква част от промяната (прирастът или намалението) на абсолютната величина (произведения продукт) се дължи само на промяната на интензивната характеристика (производителността на труда) и каква част - само на промяната на екстензивната (броя на заетите). В настоящата статия се обосновават коректни и точни решения с този анализ при едно достатъчно условие за промените на двете характеристики на процеса или на двата факторни показателя. Точните решения са изведени с адитивната форма на факторния анализ, която има предимство пред другата - мултипликативна или индексна форма. С адитивната форма се анализира абсолютната промяна на стойностната величина чрез абсолютните промени на двата факторни показателя, докато с мултипликативната - относителната промяна на същата величина чрез относителните промени или индекси на факторните показатели. Предимството на адитивната форма е, че с нея всички промени и резултати се обосновават и възприемат много по-лесно логически, аналитично и графично отколкото с другата форма. По тази причина, както и за да не се претовари изложението, представени и интерпретирани са само крайните резултати от мултипликативния (индексен) анализ. Тъй като обаче и двете форми са еквивалентни, от едната лесно се преминава в другата.

Всички получени резултати или ефекти чрез двете форми на анализа се отнасят само за елементарния случай с агрегирани (сумарни) данни на стойностната величина и на екстензивните единици. Всеки факторен анализ на по-ниска степен на агрегация, т.е. със същите, но групирани данни на екстензивните единици по някакъв признак - например по отрасли, е по-съдържателен и указателен. С него може да се анализира отделно промяната на средното равнище на отделни ефекти от промените на груповите ин-